

ŚMIERĆ W UJĘCIU PRAWA ADMINISTRACYJNEGO

Iwona Sierpowska

ŚMIERĆ W UJĘCIU PRAWA ADMINISTRACYJNEGO

Iwona Sierpowska

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Publikacja dofinansowana przez SWPS Uniwersytet Humanistycznospołeczny
z siedzibą w Warszawie

Stan prawny na 4 maja 2020 r.

Recenzent

Dr hab. Marta Woźniak, prof. UO

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Adam Choński

Opracowanie redakcyjne

Trzy Kropki Joanna Maź

Projekt okładek serii

Wojtek Kwiecień-Janikowski, Przemek Dębowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

prawolubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2020

ISBN 978-83-8187-830-2

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie.....	15
Rozdział I	
Śmierć z perspektywy prawa – zarys problematyki.....	19
1. O filozoficzno-etycznym postrzeganiu śmierci w prawie...	19
2. Prawne aspekty definiowania śmierci	29
3. Śmierć w wybranych obszarach regulacji prawnej.....	37
3.1. Śmierć w prawie cywilnym	37
3.2. Śmierć w prawie karnym.....	47
3.3. Śmierć w ujęciu innych regulacji.....	55
Wybrane tezy z orzecznictwa	67
Rozdział II	
Śmierć w prawie administracyjnym	77
1. O różnych ujęciach śmierci w prawie administracyjnym – wprowadzenie	77
2. Śmierć a organizacja prawna administracji publicznej	78
2.1. Następstwa śmierci piastuna organu.....	78
2.2. Zgon osoby zatrudnionej w administracji publicznej..	92
3. Śmierć jako zagrożenie dla zdrowia publicznego i bezpieczeństwa sanitarnego.....	98
3.1. Administracja i jednostka w obliczu ryzyka wystąpienia zgonów na skalę masową.....	98
3.2. Zagrożenie wystąpienia zakażeń i zgonów wywołanych wirusem SARS-CoV-2	107

4. Problematyka śmierci z perspektywy funkcjonowania zakładu administracyjnego.....	112
5. Skutki śmierci w wybranych obszarach regulacji materialnego prawa administracyjnego.....	130
Wybrane tezy z orzecznictwa	140

Rozdział III

Rejestracja zgonu i postępowanie ze zwłokami.....	149
1. Śmierć jako zdarzenie kształtujące stan cywilny.....	149
2. Postępowanie ze zwłokami i ich ochrona prawna.....	162
2.1. Status zwłok.....	162
2.2. Obowiązki publicznoprawne w zakresie stwierdzenia zgonu i przechowywania zwłok	167
2.3. Szczególne przypadki postępowania ze zwłokami.....	181
2.3.1. Transport zwłok.....	181
2.3.2. Sekcja zwłok.....	185
2.3.3. Ekshumacja.....	194
2.4. Wykorzystanie zwłok w interesie publicznym.....	202
2.4.1. Administracyjnoprawne aspekty donacji zwłok i ich wykorzystania do celów naukowych.....	202
2.4.2. Transplantacja <i>ex mortuo</i>	210
Wybrane tezy z orzecznictwa	221

Rozdział IV

Administracyjnoprawne aspekty pochówku	227
1. Organizacja i rytualizacja pochówku.....	227
1.1. Pochówek w prawie i zwyczaju. Prawne i kulturowe konteksty ceremoniału pogrzebowego.....	227
1.2. Prawo a obowiązek pochowania zmarłych.....	239
1.3. Pochówek dzieci martwo urodzonych	251
1.4. Sprawienie pogrzebu jako świadczenie z pomocy społecznej.....	255
1.5. Wydatki na organizację pogrzebu a świadczenia z zabezpieczenia społecznego	261
1.5.1. Zasiłek pogrzebowy.....	261
1.5.2. Wydatki gminy na sprawienie pochówku i ich zwrot.....	266

---

2. Prawna regulacja cmentarzy.....	271
2.1. Rodzaje cmentarzy w Polsce	271
2.2. Administracyjnoprawny status cmentarzy	275
Wybrane tezy z orzecznictwa	296
 Rozdział V	
Pamięć i kult	305
1. Prawne aspekty żałoby.....	305
1.1. Podawanie informacji o śmierci do publicznej wiadomości – rola nekrologu i klepsydry.....	305
1.2. Żałoba w przestrzeni publicznej.....	309
2. Grób – prawo, symbolika, pamięć	316
3. Formy i miejsca kultywowania pamięci o zmarłych w świetle ochrony dziedzictwa narodowego	325
3.1. Ochrona grobów i cmentarzy wojennych.....	325
3.2. Pomnik jako symbol upamiętnienia	330
3.3. Świąto jako wyraz upamiętnienia.....	339
3.4. Śmierć a prawda historyczna na tle działalności Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.....	340
4. Kult zmarłych a eksponowanie zwłok i szczątków ludzkich.....	344
Wybrane tezy z orzecznictwa	350
 Zakończenie	357
 Bibliografia.....	365

WPROWADZENIE

Metafizyczny wymiar śmierci, jej mistycyzm i nieuchronność powodują, że problematyka kresu ludzkiego życia jest obecna we wszystkich dziedzinach nauki, w szczególności zaś upodobała sobie nauki społeczne i humanistyczne. Człowiek jako jedyna żywa istota jest świadomy swojej śmierci, dlatego jest ona przedmiotem jego doczesnej refleksji. Doświadczenie śmierci i przygotowanie się na nią nie wypiera tragizmu tego zdarzenia, ale umożliwia przyjęcie postawy akceptującej to, co nieuchronne. Stosunek do śmierci przekłada się na oczekiwania wobec prawa, determinowane kulturą i zwyczajem. Przedmiotowa problematyka w systemach normatywnych jawi się w różnych odsłonach, szczególnie istotna jest tu wartość życia. Prawo chroni człowieka przed śmiercią i karze tych, którzy ją zadają. Drugą istotną funkcją prawa jest minimalizowanie skutków śmierci w sferze rodzinnej, społecznej i gospodarczej. Jest to istotne zarówno z punktu widzenia refleksji na śmiercią własną, jak i osób bliskich, co w prawie skutkuje zabezpieczeniem dóbr zmarłego i jego rodziny. Konotacje te znajdują odzwierciedlenie w normach prawa karnego i cywilnego, jednakże zagadnienia postmortalne są obecne także w innych gałęziach prawa, choć znacznie rzadziej stanowią przedmiot pogłębianych i kompleksowych eksploracji naukowych.

W obszarze prawa administracyjnego problematyka śmierci przedstawiana jest głównie przez pryzmat rejestracji tego zdarzenia – aktu zgonu i administrowania cmentarzami. W gruncie rzeczy refleksja ustawodawcy w tym obszarze jest dużo szersza, dotyczy ona m.in. kresu podmiotowości publicznoprawnej jednostki, eliminowania zagrożeń dla zdrowia i życia mogących skutkować zgonem, gotowością struktur publicznych do wypełniania zadań w sytuacjach granicznych – z nara-

żeniem życia, dla jego ratowania i towarzyszenia człowiekowi umierającemu, jak również ochrony pamięci zbiorowej i prawdy historycznej. Wieloaspektowość problematyki śmierci w przestrzeni publicznej jest przedmiotem niniejszego opracowania. Jego celem jest przedstawienie publicznoprawnych skutków śmierci z perspektywy jednostki i struktur administracyjnych oraz zbadanie tytułowego zdarzenia prawnego przez pryzmat interesu jednostkowego i publicznego. Wybrana optyka badań pozwoli ukazać śmierć nie tylko jako akt indywidualny i osobisty, ale również oceni jego wpływ na realizację zadań publicznych oraz ochronę określonych dóbr i wartości.

Konstrukcja pracy została podzielona na pięć rozdziałów, skupionych wokół czterech administracyjnoprawnych wątków badawczych. Rozdział pierwszy jest wprowadzeniem w normatywne ujęcie śmierci, wskazujące na jej miejsce w prawie w ogóle. Nie zawiera on pogłębionych analiz, a jedynie tworzy perspektywę badawczą do dalszych rozważań. Drugi rozdział osadza tytułową problematykę w prawie administracyjnym. Prezentuje najpierw jej wpływ na prawną organizację administracji, a następnie na relacje państwo–obywatel w wybranych sferach działania struktur publicznych. Porusza on również tematykę misji administracji względem człowieka umierającego. Tym samym dowodzi, że w tak racjonalnym obszarze badań jest miejsce na emocje. Trzeci rozdział opracowania został poświęcony bezpośrednim następstwom śmierci, tj. stwierdzeniu zgonu, jego rejestracji oraz obchodzeniu się z ciałem martwego człowieka. Koncentruje się on wokół dwóch zagadnień, którymi są śmierć jako zdarzenie stanu cywilnego oraz postępowanie ze zwłokami. W czwartym rozdziale przedstawiono problematykę pogrzebienia zwłok z perspektywy prawa do pochowania i bycia pochowanym, wskazując na liczne i zróżnicowane zadania administracji w tym obszarze, z odpowiedzialnością za prowadzenie cmentarzy włącznie. Ostatni rozdział poświęcony jest kultywowaniu pamięci o zmarłych w wymiarze indywidualnym i publicznym, ze szczególnym uwzględnieniem roli organów administracji w ochronie pamięci historycznej.

Problematyka śmierci została przedstawiona z perspektywy prawa administracyjnego, niemniej rozważania nie ograniczają się wyłącznie do tego obszaru ze względu na interdyscyplinarny przedmiot badań.

Zastrzec należy, że opracowanie dotyczy wyłącznie śmierci człowieka, pomija zatem wszelkie inne możliwe ujęcia śmierci (również metaforyczne) w nauce i systemie prawa. Poruszane wątki dotyczą zgonu osoby fizycznej, którą, zgodnie z koncepcją cywilistyczną, jest człowiek od momentu narodzin. Dlatego praca pomija tematykę aborcji, co w żaden sposób nie przesądza o uznaniu bądź nie tego aktu za postać śmierci zadawanej. Jedynym wyjątkiem od powyższego założenia są odniesienia do martwego urodzenia, spowodowane wyodrębnieniem tego zagadnienia w źródłach prawa.

Podstawową metodą wykorzystaną w pracy jest analiza prawno-dogmatyczna, której przedmiotem jest polski materiał normatywny, dorobek doktryny i orzecznictwo. Studia nad źródłami stały się przyczynkiem do sformułowania uwag polemicznych, dygresyjnych, odsyłających, a także do krytyki prawa. Ich uzupełnienie stanowią wnioski *de lege lata* i *de lege ferenda*.

Rozdział I

ŚMIERĆ Z PERSPEKTYWY PRAWA – ZARYS PROBLEMATYKI

1. O filozoficzno-etycznym postrzeganiu śmierci w prawie

Rozważania na temat kresu ludzkiego życia od wieków zajmowały filozofów i badaczy. Trudno wskazać dziedzinę nauki, której problemy śmierci i umierania byłyby zupełnie obce. Zagadnienia te stanowią wrażliwy obszar badań, wiążą się bowiem z analizą zjawisk, do których podchodzimy z emocjonalnym niepokojem. Filozofia od wieków poszukuje odpowiedzi na pytania związane z kresem ludzkiej egzystencji. Od starożytności po czasy współczesne wykształciło się wiele nurtów przedstawiających ten problem, zarówno przez pryzmat prawa do życia, jak i nieuchronności śmierci wynikającej z uniwersalnych praw natury. W konceptualizacji filozoficznej śmierci uwagę zwraca jej analiza przez żyjących i brak możliwości jej percepcji przez zmarłych. Myśl tę ilustruje sentencja Epikura: „śmierć nie dotyka nas wcale, bo gdy jesteśmy, nie ma śmierci, a odkąd jest śmierć, nie ma nas”. Podążając za tymi słowami, Lukrecjusz konstatował, że „ludzie oplakują własną śmierć na cudzym pogrzebie. Na ich własnym uczynią to już inni”. Podobnie Seneka twierdził, że „nie może być nieszczęśliwy ten, kto nie istnieje”, jednocześnie filozof zwracał uwagę na swoistą sprawiedliwość śmierci, która w równym stopniu dotyczy wszystkich¹. Rozważania na temat śmierci mają służyć

---

¹ R. Tokarczyk, *Prawa narodzin, życia i śmierci*, Warszawa 2012, s. 341–342.

żyjącym, a dobitnie dowodziły tego idee średniowieczne, w tym zbiór myśli, wskazówek i napomnień służących przygotowaniu się człowieka na konfrontację ze śmiercią. Zbiór *Ars moriendi* – sztuka umierania, ale i towarzyszenia umierającym – obok rozważań ascetyczno-mistycznych zawierał wskazania dla człowieka znajdującego się u kresu życia, takie jak nauka spowiedzi czy wzory zachowania się w godzinie śmierci, a także dla osób mu towarzyszących. Czasy nowożytne, jak dowodzi Roman Tokarczyk, cechuje skrajnie różne podejście do śmierci, od jej afirmacji i zachęty do obcowania ze śmiercią, po próby jej wyparcia i uznania za niegodną myśli filozoficznej. Pojawiają się koncepcje osławiania śmierci, uznania jej za fakt przyrodniczy (Francis Bacon), oddzielenia śmierci absolutnej (całkowita destrukcja człowieczeństwa w momencie zgonu) od śmierci częściowej (obumiera ciało, ale nie dusza – Gottfried Wilhelm Leibniz), negowania nieśmiertelności duchowej jednostki (Diderot), postrzegania śmierci jako sposobu jednoczenia się ze wszechświatem (Georg Wilhelm Friedrich Hegel) czy przejścia do innego wymiaru, bardziej interesującego niż doczesny (Johann Wolfgang von Goethe)². Warte odnotowania są poglądy traktujące śmierć z perspektywy społecznej, nawiązujące do Arystotelesowej koncepcji nieśmiertelności człowieka w postaci przechowywania pamięci o nim. Społeczny sens nieśmiertelności przejawia się w wybitnych osiągnięciach człowieka, zmarli pozostają częścią społeczeństwa, a przypominają o nich pomniki, będące namacalnymi znakami ich dzieł i zasług (August Comte)³. Problematyka śmierci zajmowała i nadal zajmuje ważne miejsce w myśli filozoficznej, przeżywając współcześnie swoiste odrodzenie na miarę czasów średniowiecza. To zainteresowanie staje się przyczynkiem do kształtowania się nowej nauki czy może raczej dziedziny wiedzy nazywanej tanatologią (*Thanatos* – mitologiczne uosobienie śmierci), której przedmiotem zainteresowania jest śmierć⁴, a która czerpie z osiągnięć innych nauk, zwłaszcza biologii, medycyny, psychologii i socjologii.

---

² R. Tokarczyk, *Prawa...*, s. 344–345.

³ R. Tokarczyk, *Prawa...*, s. 344–346.

⁴ Zob. A.E. Kubiak, *Tanatologia jako dziedzina humanistyki*, „Edukacja Etyczna” 2013/5, s. 5–37.

„Wiedza tanatologiczna jest podstawą kultury normatywnej, regulującej prawa związane z istotą śmierci i problemy z niej wynikające”⁵.

Prawo koncentruje się głównie na regulacji skutków śmierci, przyświeca temu troska o ład społeczny i gospodarczy oraz ochrona określonych dóbr i wartości. Wśród unormowań dotyczących śmierci znajdują się takie, które wymagają szczególnych uzasadnień aksjologicznych i kompromisów pomiędzy różnymi przekonaniem, interesami i poglądami. Chodzi tu w szczególności o stosunek prawodawcy do różnych postaci śmierci nienaturalnej, takich jak śmierć na życzenie i pod przymusem, śmierć zadawana w majestacie prawa oraz śmierć ewentualna uzasadniona działaniami wojennymi, obroną konieczną lub stanem wyższej konieczności. Każda regulacja prawna w tym obszarze, jak i jej brak rodzi kontrowersje. Do najbardziej skomplikowanych pod względem moralnym należy prawna ocena samobójstwa, eutanazji i kary śmierci⁶. Nie jest przedmiotem niniejszego opracowania analiza bogatego dorobku nauki w powyższym zakresie⁷, a jedynie zwrócenie uwagi na

---

⁵ A. Brezcko, *Podmiotowość prawna człowieka w warunkach postępu biotechnologicznego*, Białystok 2011, s. 134; R. Tokarczyk, *Prawa...*, s. 349.

⁶ Pomijam problematykę aborcji, opracowanie dotyczy bowiem śmierci człowieka uznanego na potrzeby niniejszej monografii za osobę fizyczną od momentu narodzin. Nie przesądza to w żadnej mierze o jakimkolwiek kwalifikowaniu aborcji, w tym o uznaniu jej lub nieuznaniu za akt pozbawienia życia.

⁷ Zob. K. Burdziak, *Samobójstwo w prawie polskim*, Warszawa 2019; *Samobójstwo*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2017; A. Zwoliński, *Samobójstwo jako problem osobisty i społeczny*, Kraków 2013; B. Hołyst, *Samobójstwo – przypadek czy konieczność*, Warszawa 1983; T. Sahaj, *Problem samobójstwa w koncepcjach wybranych filozofów polskich (Elzenberg, Kotarbiński, Ślipko, Witkiewicz)*, Poznań 2005; *Samobójstwo*, red. B. Hołyst, M. Staniaszek, M. Bińczycka-Ankolcer, Warszawa 2002; A. Wąsek, *Prawnokarna problematyka samobójstwa*, Warszawa 1982; S. Kijaczko, *Wobec bycia. Filozoficzny problem samobójstwa*, Opole 2005; T. Ślipko, *Etyczny problem samobójstwa*, Kraków 2008; B. Hołyst, *Na granicy życia i śmierci*, Warszawa 1999; J. Malczewski, *Eutanazja. Gdy etyka zderza się z prawem*, Warszawa 2012; *Między życiem a śmiercią. Uzależnienia, eutanazja, sytuacje graniczne*, red. W. Bołoz, Warszawa 2002; R. Fenigsen, *Eutanazja. Śmierć z wyboru?*, Poznań 1997; R. Citowicz, *Prawnokarne aspekty ochrony życia człowieka, a prawo do godnej śmierci*, Warszawa 2006; J. Śledzianowski, *Eutanazja – dobra śmierć czy zabójstwo człowieka*, Kielce 2010; M. Szeroczyńska, *Eutanazja i wspomagane samobójstwo na świecie. Studium porównawcze*, Kraków 2004; B. Bartusiak, *Kara śmierci w świetle sporu o racjonalizację kary*, Warszawa 2011; J.A. Świdziński, *Kara śmierci. W obronie życia ludzkiego*, Kraków 2009; A. Grześkowiak, *Kara śmierci w polskim prawie karnym*, Toruń

zagadnienia o dużej doniosłości, których ocena prawna wymaga pogłębionej refleksji filozoficznej.

Nie traci na aktualności pytanie, czy prawo powinno ingerować w dobrowolną i świadomą decyzję o zakończeniu własnego życia? Niemniej już same postacie śmierci (samobójstwo, eutanazja) w takich okolicznościach nie dają jednakowych odpowiedzi na to pytanie i wymagają rozważenia różnych sytuacji. Wydawać by się mogło, że w przypadku samobójstwa wszelkie analizy okażą się płonne, bo jak zabronić samobójcy zamachu na własne życie, a tym bardziej jak go ukarać? Jednakże perspektywa oceny zmienia się, jeżeli wziąć pod uwagę udział osób trzecich w tym czynie, w postaci pomocnictwa lub namowy, jak również nieudolne jego popełnienie, które nie kończy się zgonem. W perspektywie historycznej samobójstwo było czynem karalnym i społecznie napiętnowanym. Samobójcom odmawiano pochówku w obrządku religijnym, a nawet bezczeszczono ich zwłoki⁸. Rodziny takich osób narażone były na społeczny ostracyzm, konfiskatę majątku, odwołanie darowizn samobójcy oraz unieważnienie jego testamentu. Taki sam los czekał niedoszłych samobójców, karanych dodatkowo więzieniem lub przymusowymi ciężkimi robotami⁹. Dopiero w drugiej połowie XX wieku zrezygnowano z penalizacji samobójstwa, pozostając jednakże przy karaniu osób pomagających w jego popełnieniu lub namawiających do tego czynu. Współcześnie stosunek społeczeństwa i prawodawcy do czynów autodestrukcyjnych jest raczej negatywny, a przynajmniej zachowawczy, niemniej jednak nie wszystkie tego rodzaju zachowania są potępiane. Świadczyć może o tym stosunek do samobójstw popełnianych

---

1978; R. Hood, *The Death Penalty: A World-wide Perspective*, Oxford 2002; P. Bartula, *Kara śmierci – powracający dylemat*, Kraków 1998; M. Mintera, M. Zubik, *Kara śmierci w świetle doświadczeń współczesnych systemów prawnych*, Warszawa 1998.

⁸ Zob. K. Jankowska, *Pogrzeb samobójcy a opinia chrześcijan – zagadnienia etyczno-prawne (cz. I)* [w:] *Śmierć w wielu odsłonach. Problemy wybrane*, red. E. Żywucka-Kozłowska, A. Opalska, M. Treder, Olsztyn 2017, s. 163–168.

⁹ Zob. J. Rominkiewicz, *Samobójstwo w prawie rzymskim*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2004/288, s. 50 i n.; J. Marx, *Idea samobójstwa w filozofii od antyku do współczesności*, Warszawa 2003, s. 120–133; A. Zwoliński, *Prawo o samobójstwie* [w:] *Servabo legem Tuam in toto corde meo. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Krzywdzie CM, dyrektorowi Instytutu Prawa Kanonicznego UPJPII z okazji 70. rocznicy urodzin*, red. A. Zakręta, A. Sosnowski, Kraków 2013, s. 601–611.

z przyczyn altruistycznych, ascetycznych, politycznych (samospalenie, głódówki), w akcie bohaterstwa czy z pobudek honorowych.

Filozofowie rozmyślali nad omawianym aktem w kontekście systemu wartości, sensu życia i prawa człowieka do śmierci¹⁰. Dylemat moralnej i jurydycznej oceny samobójstwa oscyluje pomiędzy różnymi stanowiskami filozoficznymi, ostatecznie sprowadzającymi się do dwóch opcji: 1) potępienia tego czynu, będącego pogwałceniem fundamentalnego dla człowieka prawa do życia, 2) uznania samobójstwa jako aktu wolności i prawa do samostanowienia o sobie. Wybór pierwszej opcji nie musi oznaczać karania samobójców, a wybór drugiej nie jest równoznaczny z uznaniem prawa do samobójstwa. Prawo może być wypadkową obu tych stanowisk. W Polsce samobójstwo nie jest czynem karalnym, niemniej nie istnieje prawo do samobójstwa¹¹. Stosunek do tego aktu prawodawca wyraża w sposób pośredni, w art. 151 k.k., w myśl którego, kto namową lub przez udzielenie pomocy doprowadza człowieka do targnięcia się na własne życie, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5¹². Warto również wskazać art. 207 § 3 k.k., zgodnie z którym podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12, kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą, jeżeli następstwem czynu jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie¹³. Innym przykładem oceny czynu samobójczego przez ustawodawcę jest wyłączenie ochrony ubezpieczeniowej. Ochrona ta powiązana jest z wystąpieniem zdarzeń przyszłych i niepewnych, niezależnych od woli ubezpieczającego lub ubezpieczonego. W ubezpieczeniach majątkowych ubezpieczyciel jest wolny od odpowiedzialności, jeżeli ubezpieczający wyrządził szkodę umyślnie – art. 827 § 1 i 4 k.c. Natomiast w ubezpieczeniu na życie samobójstwo ubezpieczonego, co do zasady, zwalnia od

---

¹⁰ J. Helios, *Prawo do śmierci – uwagi na kanwie rozważań o samobójstwie* [w:] *Prawo do życia i śmierci*, red. M. Sadowski, A. Spychalska, K. Sadowa, „Wrocławskie Studia Erazmiańskie” 2013/7, s. 32.

¹¹ A. Wedeł-Domaradzka, *Śmierć a prawa człowieka*, Toruń 2010, s. 111.

¹² Zob. K. Burdziak, *Kierowanie wykonaniem samobójstwa i polecenie jego wykonania w polskim prawie karnym*, RPEiS 2014/4, s. 175 i n.; J. Malczewski, *Problemy z prawną kwalifikacją lekarskiej pomocy do samobójstwa (art. 151 k.k.)*, Prok. i Pr. 2008/11, s. 20 i n.

¹³ Zob. Z. Gądzik, *Prawnokarna ocena samobójstwa*, „Rocznik Nauk Prawnych” 2012/22(3), s. 143–148.

Iwona Sierpowska – doktor habilitowany nauk prawnych; profesor na Wydziale Prawa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Humanistycznospołecznego SWPS; radca prawny; wykładowca i trenerka na szkoleniach dla pracowników sądów, urzędów administracji oraz pracowników socjalnych; członek komisji egzaminacyjnej do spraw specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej; laureatka nagrody Złote Skrzydła „Gazety Prawnej”, przyznanej za książkę *Prawo pomocy społecznej* (2011); autorka monografii, podręczników oraz wielu artykułów w czasopismach recenzowanych z zakresu prawa administracyjnego, pomocy społecznej i problematyki socjalnoprawnej.

Książka jest pierwszym przekrojowym i kompleksowym opracowaniem ukazującym śmierć człowieka w wymiarze administracyjnoprawnym.

Autorka omawia problematykę śmierci z perspektywy organizacji prawnej administracji oraz funkcjonowania zakładów administracyjnych, takich jak szpitale i domy pomocy społecznej. Analizuje także następstwa zgonu przez pryzmat administracyjnoprawnego statusu jednostki w państwie (obywatelstwa, dokumentów tożsamości, meldunku, przynależności do organizacji, danych osobowych).

Skutki zgonu przedstawione zostały również w relacji jednostka – państwo – społeczeństwo; w tej płaszczyźnie mowa jest o śmierci jako zagrożeniu dla bezpieczeństwa sanitarnego (w tym w odniesieniu do epidemii COVID-19), donacji zwłok oraz pośmiertnej transplantacji. Inna część rozważań koncentruje się na obowiązkach państwa związanych z rejestracją zgonu, ochroną zwłok ludzkich i ich pochówkiem oraz troską o miejsca pośmiertnego kultu.

Publikacja jest przeznaczona dla pracowników urzędów gmin, ośrodków pomocy społecznej, branży funeralnej oraz podmiotów leczniczych i uczelni medycznych.

ISSN 1697-4392
ISBN 978-83-8187-830-2

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45
ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL
WWW.PROFINFO.PL